

Anton Chexov

KASHTANKA

YANGI ASR AVLADI

UO‘K: 821.161.1-32

KBK: 84(2Poc=Pyc)

Ch-51

Chexov, Anton

Kashtanka: hikoyalar. Anton Chexov / Tarjimon
A.Qahhor va boshq. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.
– 128 b.

ISBN 978-9943-20-870-4

Mashhur rus yozuvchisi Anton Chexovning asarlari nafaqat kattalar, balki yosh kitobxonlarning ham sevimli kitobiga aylangan. Ayniqsa, «Kashtanka» nomli hikoya qahramoni – Kashtanka laqabli it orqali o‘quvchi ozodlik va hurlik har qanday shohona turmushdan afzalligini tushunib yetadi. Qolaversa, har qanday tirik jonning hayotida, u inson yoki it bo‘lsin, sadoqat, vafo tuyg‘ularining muhim ahamiyat kasb etishiga amin bo‘ladi.

Shuningdek, ushbu kitobda muallifning boshqa hikoyalari ham o‘rin olganki, yosh kitobxonlarimizni aslo zeriktirmaydi.

UO‘K: 8821.161.1-32

KBK: 84(2Poc=Pyc)

ISBN 978-9943-20-870-4

© Anton Chexov, «Kashtanka». «Yangi asr avlodi»,
2022-yil.

KASHTANKA

YARAMAS XULQ

Ko'ppak bilan xonaki itdan bo'lgan tulkitumshuq sariq it yo'lkada u yoqdan-bu yoqqa yugurar va tashvishlanib atrofiga alanglar edi. U har zamon-har zamonda to'xtar va ingillar, goh sovqotgan bir oyog'ini, goh ikkinchisini ko'tarar, qanday adashib qolganini bilishga urinardi.

Shu kunni u qanday o'tkazganini, bu yot yo'lkaga qanday kelib qolganini yaxshi eslardi.

Bugungi kun qanday boshlangani Kashtankaning esida: egasi duradgor Luka Aleksandrovich shapkasini kiydi, yog'ochdan yasalgan allaqanday narsani qizil ro'molga o'rab, qo'ltig'iga qistirdi-da:

– Kashtanka, yur! – deb qichqirdi.

Kashtanka o'z nomini eshitib, yotgan yeridan – duradgorlik stoli tagidagi qi-

rindi orasidan chiqdi-da, huzur qilib kerishib olgach, egasi ketidan yugurdi. Luka Aleksandrovichga buyurtma bergan kishilar shu qadar uzoqda turardiki, ularning har birinikiga yetib borguncha duradgor yo'l-yo'lakay bir necha marta mayxonaga kirib, tomog'ini ho'llab chiqardi. Kashtanka yo'lda o'zini juda yomon tutganini eslardi. Sayrga olib chiqqani uchun sevinib ketganidan irg'ishlar, ot qo'shilgan konkaning va-gonlariga qarab hurar, begona hovlilarga kirib chiqar, boshqa itlarning ketidan quvlar edi. Durad-

gor uni yo'qotib qo'yar, to'xtab, ach-chig'lanib chaqirardi. Bir marta u g'azab bilan itning tulkinikiga o'xshagan shalpang qulog'idan cho'zib tortdi-da:

– He... o'lat tekkur... rasvo, – deb ko-yidi.

Luka Aleksandrovich buyurtmachilarnikidan qaytishda singlisinikiga kirdi va u yerda yeb-ichib chiqdi; keyin tanish muqovasoznikiga bordi, muqovasoznikidan chiqib mayxonaga kirdi, u yerdan chiqib onaxoninikiga kirdi va hokazo. Xullas, Kashtanka begona yo'l-kaga kelib qolganda kech kiraboshlagan, duradgor esa g'irt mast edi. U qo'llarini havoda silkitar va chuqur nafas olib g'uldirardi:

– Gunohkor, osiy bandamiz! Guno-himizni O'zing kechir! Mana, hozir ko'chada chiroqlarni tomosha qilib yurib-miz. O'lganimizda esa do'zax o'tida yonamiz...

U goh muloyimlashib Kashtankani chaqirib olar va unga qarab shunday deb qo'yardi:

– Sen-chi, Kashtanka, bir jonivor – hasharotdan boshqa narsa emassan. Duradgor bilan romsozning orasida qancha farq bo'lsa, sen bilan odam orasida ham shuncha farq bor...

U Kashtanka bilan shu tarzda gaplashib turganida birdan musiqa yangradi. Kashtanka alanglab qaradi va ko'chada, bir polk askarning to'ppa-to'g'ri o'zlar tomon bostirib kelayotganini ko'rdi. Asabini titratayotgan musiqa tovushiga chiday olmay o'zini u yoqdan-bu yoqqa urib vovilladi. Duradgorning qo'rqib g'ingshish va hurish o'rniga tirjayganini, qaddini rostlab, besh barmog'ini chekkasiga taqab rost turganini ko'rib, Kashtanka hayron bo'lib qoldi. Egasining qarshilik ko'rsatmaganini ko'rgan Kashtanka boyagidan ham battar vovilladi va jon holatda ko'chani kesib o'tib, narigi yo'lkaga yugurdi.

Kashtanka hushini yig'ib olganda musiqa tingan, polkdan esa asar ham qolmagan edi. U ko'chani kesib o'tib, xo'jayinini qoldirib ketgan joyiga yugurdi, lekin afsus! U yerda duradgor yo'q edi. Kashtanka jon holatda oldinga otildi, keyin orqasiga qaytdi, ko'chani yana bir kesib o'tdi, lekin duradgordan nom-nishon qolmagan edi... Kashtanka egasining izini hididan topib olish maqsadida yo'lkaning iskaning boshlagan edi-yu, lekin bundan sal ilgari yangi kalish kiygan allaqanday muttaham o'tib ketgani uchun barcha

nozik hidlar, o'tkir kauchukning buruqsab turgan sassiq hidiga qo'shilib ketganidan hech narsani ajratib bo'lmadi.

Kashtanka goh oldinga, goh keyinga yugurdi, egasini topolmadi. Bu orada qorong'i tushib qoldi. Ko'chaning har ikki tomonidagi chiroqlar yoqildi, uylarning derazalarida chiroq ko'rin-di. Tezlab yog'ayotgan laylak qor tosh ko'chani, otlarning yag'rinini, izvoshchilarning qalpog'ini oqartirardi. Qorong'i quyuqlashgan sari narsalar tobora oqroq ko'rinardi. Kashtankaning yonida, uning oldini to'sib oyoqlari bilan uni turtib, begona buyurtmachilar u yoqdan-bu yoqqa tinmay o'tib turardi. (Kashtanka butun insoniyatni ikki toifaga: xo'jayinlar va buyurtmachilarga ajratardi; bu ikki toifa o'rtasida katta farq bo'lib, xo'jayinlar uni urishga haqli bo'lsa, buyurtmachilarni Kashtankaning o'zi boldiridan uzishga haqli edi.) Buyurtmachilar qayoqqadir shoshilar, unga parvo ham qilmasdilar.

Juda qorong'i bo'lib qolgach, Kashtankaning yuragini qayg'u aralash vahima bosdi. U allaqanday bir eshikka suqilib olib, zor-zor yig'ladi. Kashtanka Luka Aleksandrovich bilan kun bo'yi

sayohat qilib charchagan, qulog'i va oyoqlari sovqotgan, buning ustiga qorni ham juda ochib ketgan edi. Kuni bo'yi u atigi ikki marta ovqatlandi: muqovasoznikida ozgina yelim, qovoqxonalarning birida kolbasaning po'stlog'ini topib oldi. Ana shu xolos. Agar u odam bo'lganda edi, balki: «Yo'q, bunday yashab bo'lmaydi! Undan ko'ra o'zingni otib o'ldirganing yaxshi!» – deb qo'ygan bo'lardi.

SIRLI BIR TANISHISH

Lekin Kashtanka hech narsani o'ylamas, faqat ingrardi. Itning ustini momiqday yumshoq qor qoplab, madorsizlikdan endigina mudray boshlaganda birdan eshik shiqilladi, g'ijillab ochildi va biqiniga tegib ketdi. Kashtanka irg'ib turdi. Ochilgan eshikdan buyurtmachilar toifasidan allaqanday bir kishi chiqdi. Kashtanka angillab, uning oyog'i tagida o'ralashib qolgani uchun bu kishining e'tiborini o'ziga jalb etdi. U kishi engashdi-da:

– Ha, kuchukcha, nima qilib yuribsan? – dedi. – Eshik bilan ezib qo'ydimmi? Voy, bechoragina-ye... qo'yaqol, xafa bo'lma, xafa bo'lma... Bilmay qoldim.

Kashtanka kiprigiga yopishgan qor uchqunlari orasidan notanish kishiga qaradi va ro'parasida lo'ppi yuzlaridagi soqoli qirilgan, boshiga silindr kiygan, egnidagi po'stinining oldi ochiq, pakana va baqaloq odam turganini ko'rdi.

– Nega ingraysan? – deb so'radi u kishi qo'li bilan Kashtankaning ustidagi qorlarni qoqib. – Egang qani? Adashib qoldingmi? Eh, bechora kuchukcha-ya! Endi nima qilamiz-a?

Notanish kishining ovoqidagi mehribonlik ohangini sezgan Kashtanka uning qo'lini yaladi va avvalgidan qattiqroq angilladi.

– Juda g'alati kuchuk ekansan-ku! – dedi notanish kishi. – Tulkining o'zginasisan-a! Mayli endi, nima ham qilardik, men bilan yuraqol. Biron narsaga yarab qolarsan... Mah-mah!

U kishi labini cho'pillatdi va Kashtankaga qo'li bilan «yur» degan ishora berdi. Kashtanka unga ergashdi.

Oradan yarim soat o'tar-o'tmas Kashtanka katta yorug' xonada stol oldida notanish kishining ovqatlanishini boshini bir tomonga egib, iyydiradigan tarzda maroq bilan kuzatib o'tirardi. U kishi ovqatlanar, Kashtankaga ham ul-bul tashlab qo'yardi... Avval u Kashtankaga bir burda non va pishloqning ko'k po'stlog'ini tashladi. Keyin bir parcha go'sht, yarimta somsa va tovuq suyagini berdi. Kashtanka och bo'lgani uchun ularning hammasini shu qadar tez yamlab yutardiki, mazasini ham bilmay qoldi.

Qancha ko'p yesa, shuncha ochiqar edi.

– Egalarimg yaxshi boqmas ekan! – dedi notanish kishi itning ovqatni och-

ko'zlik bilan chaynamay yutayotganini ko'rib. – Muncha ozg'insan! Eting qol-mapti-ku...

Kashtanka ko'p ovqat yedi, lekin to'y-madi, faqat huzur qildi, xolos. Ovqat-dan keyin uyning o'rtasiga yotib oyog'i-ni uzatdi va rohat qilganidan dumini likillatdi.

Yangi egasi orom kursida yalpayib o'tirib tamaki chekayotganda Kashtanka dumini likillatib, bu notanishning uyi yaxshimi yoki duradgornikimi, deb o'ylardi. Notanishning jihozlari oz va buning ustiga xunuk; orom kursi, di-van, tungi chiroq va gilamlardan bosh-qa hech narsasi yo'q. Shuning uchun ham uy bo'shga o'xshab ko'rinardi. Du-radgorning uyi esa har xil narsalar bilan to'la: unikida stol, duradgorlik dastgo-hi, bir to'da qirindi, randa, payvand-lash uskunasi, arra, sa'va qamal-gan qafas, tog'ora bor... Notanish kishini-kida hech qanaqa hid yo'q, duradgor-nikida esa doim yelim, bo'yoq va qirin-dilarning hidi anqiydi. Lekin shunisini ham aytish kerakki, notanish kishining ko'pgina yaxshi tomoni bo'lib, u ovqatni ko'p berdi, Kashtanka stol oldida dumi-ni likillatib, iyydiradigan tarzda termilib